

Audit Syariah Dalam Institusi Kewangan Islam Di Malaysia

Mohd Zamerey bin Abdul Razak¹ & Nurmaezah binti Omar²

Abstract

This article highlights on the implementation of Shariah Audit in Malaysia whilst recommending few enhancements to ensure the prescribed Shariah principles being effectively executed by Islamic financial institutions in Malaysia.

Pendahuluan

Kepesatan perkembangan industri kewangan islam dewasa ini amatlah dibanggakan. Ini bererti kesedaran pengguna dan pelabur tentang kewajipan melaksanakan Muamalat Islam adalah suatu keperluan dalam usaha mencapai kestabilan kewangan khasnya dan ekonomi amnya.

Persoalannya, apakah terdapat mekanisme tertentu untuk memastikan keputusan Majlis Pengawasan Syariah yang berasaskan Muamalat Islam dipatuhi dan dilaksanakan sepenuhnya? Bagaimanakah pemantauan terhadap pelaksanaan kontrak-kontrak, syarat-syarat dan operasi yang dilaksanakan oleh pihak institusi kewangan Islam?

Di sini perlunya Audit Syariah yang berperanan memastikan setiap keputusan Majlis Pengawasan Syariah dilaksanakan dengan tepat dan betul oleh institusi kewangan terbabit.

Jika melihat kepada keperluan ini, timbul persoalan kemampuan pakar-pakar syariah untuk memikul tugas ini dengan sempurna. Apakah mereka bersedia? Terdapatkah institusi tertentu yang melatih graduan syariah memahirkkan diri mereka untuk menggalas amanah ini? Tulisan ini cuba menyingkap kepentingan, kaedah, skop dan permasalahan dalam melaksanakan peranan audit syariah di institusi kewangan Islam di Malaysia.

Pengawasan Syariah Dalam Institusi Kewangan Islam

Lazimnya inisiatif membangunkan produk kewangan Islam dilakukan oleh pihak institusi kewangan dengan pelbagai langkah, bermula dari perbincangan di peringkat Jawatankuasa Pembangunan Produk, Jawatankuasa Risiko, seterusnya membentangkannya kepada Majlis Pengawasan Syariah dan Lembaga Pengarah masing-masing untuk mendapatkan pandangan dan kelulusan. Setelah diluluskan, cadangan produk tersebut akan dikemukakan kepada pihak Bank Negara Malaysia atau Suruhanjaya Sekuriti berdasarkan bidang pengawasan masing-masing.

Sememangnya wujud arahan dan garis panduan daripada Bank Negara Malaysia agar setiap produk yang dibangunkan dan isu-isu yang melibatkan persoalan syariah perlulah mendapat kelulusan daripada Majlis Pengawasan Syariah institusi masing-masing. Namun begitu, pelaksanaan dan penguatkuasaan ke atas keputusan Majlis Pengawasan Syariah adalah di bawah bidangkuasa institusi terbabit. Buat masa ini masih tidak terdapat arahan dari pihak-pihak berwajib kepada institusi kewangan Islam menyediakan laporan audit syariah. Sewajarnya Audit Syariah dijadikan perkara utama dan penting agar sistem kewangan Islam di Malaysia dihormati.

Ciri-Ciri Majlis Pengawasan Syariah

Majlis Pengawasan Syariah merupakan satu badan bebas yang memainkan peranan penting dalam sesebuah institusi kewangan Islam, ini kerana mereka berperanan sebagai tempat rujukan. Badan ini mestilah mempunyai kemampuan untuk memahami realiti isu-isu muamalat kontemporari dengan jelas. Mereka perlu sentiasa melakukan kajian-kajian secara berterusan untuk memastikan setiap keputusan bertepatan

dengan prinsip syariah. Antara keperluan dan syarat-syarat utama yang perlu dikuasai ahli Majlis Pengawasan Syariah ialah:³

- a) Menguasai ilmu al-Quran.
- b) Menguasai ilmu Sunnah.
- c) Menguasai ilmu Ijma'.
- d) Menguasai ilmu Bahasa Arab.
- e) Menguasai ilmu *fiqh al-muqaran*.
- f) Menguasai ilmu Usul Fiqh.
- g) Menguasai ilmu Maqasid Syariah.

Memahami ilmu syariah sahaja tidak memadai untuk membolehkan seseorang ahli Majlis Pengawasan Syariah mahir dalam menentukan sesuatu produk menepati prinsip-prinsip Islam atau sebaliknya. Oleh sebab itu ahli Majlis Pengawasan Syariah mesti mempunyai kemahiran yang tinggi dalam amalan kewangan kontemporari. Oleh yang demikian, adalah menjadi suatu kemestian mereka mempunyai ciri-ciri tambahan berikut:

- a) Menguasai ilmu Fiqh Muamalat Islam
- b) Menguasai realiti halangan dan pelaksanaan kewangan Islam.
- c) Menguasai realiti dan kehendak semasa kewangan kontemporari.

Penggabungan kepakaran antara ilmuan syariah dengan kewangan kontemporari amatlah diperlukan bertujuan menjamin kesinambungan dan kejayaan pelaksanaan sistem kewangan Islam.

Definisi Audit dan Audit Syariah

Audit didefinisikan sebagai pemeriksaan dan pengesahan kira-kira manakala Syariah ialah Hukum Islam.⁴

Pengauditan adalah proses di mana individu yang kompeten, bebas mengumpul dan menilai segala bukti mengenai maklumat yang berhubung rapat dengan entiti ekonomi yang spesifik. Ia bertujuan mengenal pasti dan seterusnya melaporkan tahap pertalian antara maklumat yang dikenal pasti dan kriteria yang telah ditetapkan.⁵

Syarikah al-Rajhi al-Masrafiyyah lil Istismar mendefinisikan audit syariah sebagai "Pihak yang memastikan sejauh mana sesebuah

institusi kewangan islam mematuhi syariah Islam berdasarkan keputusan yang dibuat oleh Majlis Pengawasan Syariah institusi terbabit.”⁶

Audit Syariah dapat disimpulkan sebagai pemeriksaan dan pengesahan urus tadbir sesuatu organisasi bagi memastikan organisasi tersebut dikendalikan mengikut prinsip-prinsip yang digariskan oleh Islam. Ia merupakan salah satu mekanisme yang dilaksanakan untuk memastikan sektor kewangan Islam mematuhi dan menjaga prinsip-prinsip syariah yang telah digariskan oleh Islam.

Kepentingan Audit Syariah

Melihat kepada senario hari ini, audit syariah dilihat begitu penting untuk dilaksanakan oleh setiap organisasi umumnya dan sektor kewangan Islam khususnya. Baru-baru ini, satu pendedahan telah dibuat oleh Presiden Majlis Am bagi bank dan institusi kewangan Islam, Sheikh Saleh A Kameel yang menyatakan bahawa berdasarkan pemantauan yang telah dibuat oleh pihaknya, didapati 350 bank yang menawarkan skim perbankan Islam 75 negara di seluruh dunia menggunakan kaedah kerja yang tidak selaras dengan hukum syarak. Lebih membimbangkan lagi, daripada 350 bank tersebut, 120 daripadanya beroperasi di Negara Pertubuhan Persidangan Islam (OIC).⁷

Selain itu, Gabenor Bank Negara Malaysia (BNM), Tan Sri Dato’ Sri Dr. Zeti Akhtar Aziz, semasa berucap di Doha, Qatar telah menekankan mengenai perkara yang sedang dititikberatkan oleh BNM sekarang, ianya untuk memperkuatkan mekanisme yang ada untuk menterjemahkan nilai-nilai Islam dalam operasi perniagaan dan urus tadbir organisasi. Di antara mekanisme yang digunakan ialah dengan menjalankan proses pengauditan. Proses ini dilihat mampu untuk menyakinkan massa akan prinsip ketelusan, hak-hak mereka yang seharusnya dipelihara dan tanggungjawab yang perlu dilaksanakan oleh sektor kewangan Islam.⁸ Justeru kepentingan audit syariah tidak dapat dinafikan kerana ianya berperanan memastikan kesahihan dan ketelusan sesuatu urusan muamalat dari perspektif syariah dilaksana dan dikuatkuasakan.⁹

Oleh yang demikian, audit syariah yang dicadangkan ini diharapkan sedikit sebanyak mampu mengelakkan berlakunya kes-kes yang dijelaskan oleh Sheikh Saleh A Kameel khususnya di negara kita.

Di antara kepentingan-kepentingan dilaksanakan audit syariah ini ialah:-

- i) Untuk memastikan urus tadbir organisasi mengikut garis panduan yang telah ditetapkan oleh hukum syarak.
- ii) Untuk memastikan tiada sebarang pelanggaran terhadap illah *maqasid al-syariah* dan illah-illah syarak yang menepati kaedah usul fiqh.
- iii) Untuk mengesyorkan langkah-langkah bagi memperbaiki kecekapan dan keberkesanan proses pentadbiran serta mencadangkan penambahbaikan dalam bidang berkaitan selari dengan kehendak Islam.
- iv) Untuk memastikan segala keputusan yang telah dibuat oleh Majlis Pengawasan Syariah dipatuhi dan dilaksanakan oleh setiap warga organisasi sama ada menyentuh perkara-perkara teknikal, modus operandi atau perkara-perkara dasar organisasi tersebut.

Tanggapan Silap Tentang Audit

Sesetengah pihak melihat audit yang dijalankan oleh juruaudit-juruaudit hanya untuk mencari kesilapan mereka dan penilaian audit menjurus kepada bidang perakaunan dan kewangan sahaja. Selain itu tugas mereka disalahertikan dengan mengatakan bahawa mereka hanya “bertindak dan menyerang yang tercedera selepas pertempuran berlaku”.¹⁰ Sedangkan fungsi audit sebenarnya lebih luas daripada itu dan tidak tertakluk kepada ruang lingkup yang sempit seperti yang diwar-warkan.

Ciri-Ciri Juruaudit Syariah

Juruaudit Syariah merupakan ejen penghubung antara institusi kewangan Islam dan Majlis Pengawasan Syariah. Ianya bertindak sebagai pemantau ke atas pelaksanaan seterusnya agar mencadangkan kepada pihak pengurusan untuk menambahbaik pelaksanaan bersandarkan keputusan yang telah dibuat oleh Majlis Pengawasan Syariah.

Bagi menjayakan tujuan ini juruaudit syariah mestilah mempunyai ciri-ciri berikut:¹¹

- a) Bersifat ikhtiyad (cermat dan berhati-hati)
- b) Sopan, beradab, berakhlak mulia dan personaliti positif dan sentiasa proaktif kerana beliau adalah individu yang sering berhubung dengan pihak lain.
- c) Memahami dan berpengalaman dalam amalan kewangan Islam.
- d) Menguasai prinsip Muamalat Islam seperti hukum halal dan haram, rukun-rukun, syarat-syarat, kaedah-kaedah kontrak dan asas-asasnya.
- e) Mempunyai kesungguhan untuk mengembangkan kecekapan dan keberkesanan melaksanakan tugas.
- f) Tegass dalam memelihara beberapa prinsip dasar tanpa berkompromi dengan pihak-pihak tertentu semata-mata kerana motif keuntungan.
- g) Mestilah objektif, iaitu memastikan setiap operasi institusi terbabit melaksana dan mematuhi setiap keputusan Majlis Pengawasan Syariah.
- h) Tugasannya mestilah dilakukan secara menyeluruh, bukan sahaja menumpukan soal riba tetapi juga muamalat yang diharamkan termasuklah urusan pelaburan, aktiviti, pemasaran dan seumpamanya.

Skop dan Bidang Tugas Audit Syariah

Disebabkan tiada garis panduan khusus mengenai skop atau bidang tugas audit syariah, justeru, adalah dicadangkan beberapa skop untuk dipertimbangkan :

- a) Menyediakan perancangan audit syariah tahunan supaya tugas pengauditan dapat dilaksanakan mengikut keutamaan, tersusun dan merangkumi keseluruhan ruang lingkup organisasi.
- b) Memastikan bidang penilaian yang lebih luas tidak setakat fungsi-fungsi kewangan sahaja malah merangkumi seluruh bahagian termasuk berkaitan perkara-perkara teknikal, operasi dan pengurusan.
- c) Memberikan bantuan dan nasihat kepada organisasi secara komprehensif dalam pelbagai isu berkaitan syariah.

- d) Memberikan penilaian yang sewajarnya kepada aspek yang berisiko tinggi, jaminan kawalan, melaporkan penemuan yang signifikan dan mengesyorkan cadangan yang memberi impak kepada organisasi dengan berpandukan kepada asas syariah.
- e) Menilai keberkesanan, kekukuhan dan kecukupan struktur kawalan dalaman. Kualiti dan pembaikan berterusan ditekankan dalam proses kawalan organisasi.
- f) Mengkaji kepatuhan terhadap polisi, perancangan, prosedur-prosedur, undang-undang dan peraturan-peraturan yang telah diluluskan oleh Majlis Pengawasan Syariah dan pihak terlibat.
- g) Menyemak kebolehpercayaan dan kesahihan maklumat kewangan dan data operasi dengan menilai keseluruhan kawalan dan prosedur keselamatan komputer dalam pemprosesan data.
- h) Memastikan segala urusan bebas daripada unsur-unsur yang bertentangan dengan syariah seperti penipuan, pecah amanah, kecurian dan pembaziran serta mencadangkan kawalan-kawalan untuk menghalang dan mengesan sebarang kejadian tersebut.
- i) Menentukan sejauh mana objektif dan sasaran yang ditetapkan untuk operasi atau program tercapai dengan cara yang efektif, efisien dan ekonomikal dalam kekangan kos efektif dan sejajar dengan undang-undang dan peraturan-peraturan yang telah ditetapkan oleh Islam.

Peranan Juruaudit Syariah

Dalam usaha untuk melaksanakan audit syariah di dalam sesebuah organisasi, sudah semestinya ia menuntut kepada juruaudit syariah yang memahami peranan yang perlu dimainkan. Keperluan untuk mempunyai lebih banyak juruaudit syariah dalam sistem kewangan Islam semakin meningkat kerana negara sedang bergerak ke arah matlamatnya untuk dikenali sebagai pusat kewangan Islam serantau.

Encik Ab Manan Mansor, salah seorang daripada ahli panel Seminar Pertama Audit Syariah Malaysia 2006 menyatakan bahawa setakat ini, tidak terdapat pengauditan yang mematuhi syariah dilakukan di sebarang

institusi kewangan di Malaysia.¹² Ini menjelaskan betapa industri ini memerlukan kepakaran ini untuk menjamin ketelusan amalan kewangan berasaskan Islam.

Juruaudit syariah perlulah menyediakan perkhidmatan yang boleh memberi nilai tambah kepada organisasi. Antara peranan tersebut ialah :

- a) Mempersiapkan diri dengan segala kepakaran yang berkaitan dan kemahiran yang diperlukan untuk melaksanakan tugas ini.
- b) Mencapai akauntabiliti dan integriti, menambah baik operasi dengan memberi cadangan mengenai pengurusan risiko organisasi, etika bekerja menurut Islam, tadbir urus organisasi dan menerap keyakinan di kalangan massa dan pemegang saham organisasi.
- c) Mengetahui apa yang diperlukan oleh organisasi bagi menghasilkan perkhidmatan yang berkualiti dengan memasukkan elemen-elemen syariah di dalamnya.
- d) Sentiasa kreatif dan inovatif dalam melaksanakan tugas, sama ada daripada segi penilaian atau pertemuan-pertemuan yang diatur selagi mana ia tidak bertentangan dengan hukum syarak.

Pihak institusi juga perlu mempunyai peranan yang besar dalam menjayakan audit syariah, antaranya ialah:

- a) Memberi sokongan dan kerjasama yang jitu kepada Jawatankuasa Audit Syariah yang ditubuhkan.
- b) Menyokong tanggungjawab tadbir urus iaitu *oversight*,¹³ *insight*¹⁴ dan *foresight*.¹⁵

Audit Syariah di Syarikat *al-Rajhi Al-Masrafiyyah Lil Istitmar* (Arab Saudi)¹⁶

Unit Audit Syariah di Syarikat Al-Rajhi telah ditubuhkan pada 30hb. Mei 1993. Unit ini akan menjalankan audit syariah di ibu pejabat dan cawangan-cawangan syarikat berpandukan dokumen-dokumen dan prosedur-prosedur tertentu yang menepati prinsip-prinsip syariah dan

audit. Di peringkat akhir unit ini akan menyediakan laporan, komentar serta cadangan ke atas hasil audit syariah tersebut.

Antara tugas utama unit ini ialah:

- a) Memastikan setiap aktiviti, produk, perkhidmatan dan kontrak dipatuhi seperti yang diluluskan oleh *hai'ah syar'iyah*.¹⁷
- b) Menyemak contoh-contoh kontrak, perjanjian dan prosedur manual (*standard operating procedure*) sebelum pelaksanaannya bertujuan memastikan ianya selaras dengan keputusan *hai'ah syar'iyah*.
- c) Memastikan setiap cawangan mematuhi dan melaksanakan keputusan *hai'ah syar'iyah*.
- d) Memastikan syarikat mematuhi matlamat penubuhannya berasaskan *al-siasah al-syar'iyah*.
- e) Melakukan audit syariah secara berkala sama ada di ibu pejabat atau cawangan.
- f) Menyediakan laporan audit syariah secara berkala, membuat beberapa peringatan, kritikan atau cadangan penambahbaikan berkaitan perkara-perkara berikut:
  - Hal-hal yang tidak dibenarkan oleh *hai'ah syar'iyah*.
  - Pengesahan *sighah*¹⁸ atau kontrak yang disediakan sebelum ianya dilaksanakan.
  - Keadaan, hal atau perkara yang menyalahi fatwa atau keputusan *hai'ah syar'iyah*.
  - Manual-manual syarikat.
  - Polisi *siasah syar'iyah* syarikat.

Mereka juga menjawab persoalan-persoalan yang diajukan oleh warga kerja syarikat. Membuat tindakan susulan bagi memastikan pelaksanaan yang betul berasaskan prinsip-prinsip syariah Islam di ibu pejabat dan cawangan.

Audit Syariah di Malaysia

Berikut adalah beberapa contoh amalan audit syariah di beberapa buah institusi kewangan Islam di Malaysia:

Syarikat Takaful Malaysia Berhad¹⁹

Syarikat Takaful Malaysia Berhad telah menyediakan Manual Pematuhan Syariah dan menjalankan Audit Syariah Dalaman (*Internal Shariah Audit*) pada tahun 2007. Aktiviti ini dilakukan oleh Pegawai dari Jabatan Syariah.²⁰

Takaful IKHLAS Sdn Bhd²¹

Takaful IKHLAS telah mewujudkan Manual Syariah sebagai panduan utama untuk memastikan syarikat beroperasi selaras dengan tuntutan syariat Islam. Berpandukan Manual Syariah ini pihak Pematuhan Syariah telah menyediakan senarai semakan syariah (*Shariah Checklist*) untuk urusan audit syariah.

Pada tahun kewangan 2006/2007 yang lalu, Takaful IKHLAS telah melantik *Islamic Banking and Finance Institute Malaysia* (IBFIM) sebagai juruaudit syariah luar (*External Shariah Audit*) dengan penglibatan pegawai dari Jabatan Pematuhan Syariah, Bahagian Kewangan, Jabatan Perancangan Korporat dan Jabatan Audit Dalaman. Laporan audit syariah ini telah dibentangkan kepada Majlis Pengawasan Syariah dan Lembaga Pengarah untuk tindakan seterusnya. Hampir keseluruhan laporan tersebut menyatakan Takaful IKHLAS telah mematuhi prinsip-prinsip syariah, polisi, peraturan dan manual syariah yang telah diluluskan oleh Majlis Pengawasan Syariah.

Bank Islam Malaysia Berhad²²

Pihak Bank Islam telah memulakan usaha memastikan pematuhan-an Prinsip Syariah dengan mewujudkan "*Internal Syariah Audit*". Unit ini bertindak mengaudit operasi bank bertujuan untuk memastikan ianya selaras dengan garis panduan (*guidelines*), keputusan dan resolusi yang diluluskan oleh Majlis Pengawasan Syariah.

Permasalahan dan Cabaran di Malaysia

Apabila dicadangkan mengenai audit syariah ini, terdapat beberapa permasalahan yang timbul dan perlu diselesaikan dengan segera iaitu:

- a) Jawatankuasa Audit Syariah di peringkat nasional masih belum ditubuhkan (untuk menyelaraskan dan memantau perjalanan organisasi secara berkala dan berpusat).
- b) Tidak ada Juruaudit Syariah yang berpengalaman dan betul-betul menguasai bidang audit syariah.
- c) Garis panduan audit syariah masih belum diusaha dan diperkenalkan lagi.
- d) Tidak terdapat badan tertentu yang melatih Juruaudit Syariah secara menyeluruh dan berkesan.

Cadangan dan Ulasan

Demi menjamin kesucian Muamalat Islam amatlah wajar audit syariah dilaksanakan dan dikuatkuasakan, ianya bertujuan memantau dan memastikan setiap keputusan Majlis Pengawasan Syariah dipatuhi oleh institusi kewangan Islam.

Jika diperhatikan dalam amalan Institusi Kewangan Islam Antarabangsa seperti *Kuwait Finance House* atau *al-Rajhi* di Arab Saudi, menggambarkan bahawa, pematuhan dan penguatkuasaan syariah merupakan agenda utama mereka. Hal ini dapat dilihat apabila "*majmu'ah syariyyah*"²³ dalam carta organisasi *al-Rajhi* (Arab Saudi) dibahagikan kepada tiga unit:

- a) Majlis Pengawasan Syariah (أمانة الهيئة الشرعية).
- b) Jabatan Audit Syariah (إدارة الرقابة الشرعية).
- c) Sekretariat dan Informasi (قسم التنسيق والمعلومات).

Jabatan Audit Syariah dan Jabatan Sekretariat dan Informasi diketuai oleh seorang Pengurus Besar, carta organisasi ini menggambarkan kesungguhan pihak syarikat menggubal dasar atau peraturan berasaskan

syariah Islam, menguatkuasakan dan berkongsi keputusan dengan masyarakat.

Bagi memastikan kesinambungan serta kecemerlangan institusi kewangan Islam dalam usaha mereka memartabatkan Muamalat Islam, diutarakan beberapa cadangan yang sewajarnya diambilkira oleh pihak terbabit untuk mengatasi masalah-masalah yang telah disebutkan sebelum daripada ini:

- a) Mewujudkan Jawatankuasa Audit Syariah di peringkat nasional atau sekurang-kurangnya di antara institusi-institusi kewangan Islam.
- b) Melatih calon-calon yang berkelayakan sebagai Juruaudit Syariah dengan memastikan latar belakang dan penglibatan mereka sesuai atau berkait dengan syariah serta memberi pendedahan kepada teknik dan kaedah pengauditan yang betul dan sistematik.
- c) Memperbanyakkan kursus-kursus dan juruaudit-juruaudit syariah yang bertauliah.
- d) Menyediakan garis panduan atau peraturan-peraturan berkaitan audit syariah sebagai panduan pelaksanaan.
- e) Juruaudit Syariah tersebut mestilah kompeten, mempunyai pengetahuan, latihan yang mencukupi dan berkualiti.
- f) Memastikan juruaudit-juruaudit syariah yang dilantik benar-benar memahami keseluruhan perjalanan organisasi.

Perlulah diingatkan bahawa Majlis Pengawasan Syariah sahaja tidak memadai untuk memantau pelaksanaan dan mengaudit. Maka dalam keadaan ini teramat wajar unit audit syariah diwujudkan bagi memastikan keputusan Majlis Pengawasan Syariah dipatuhi dan dilaksanakan sepenuhnya oleh institusi terbabit.

Cadangan Kaedah Pelaksanaan Audit Syariah di Institusi Kewangan Islam

Bagi memastikan keberkesanan pelaksanaan audit syariah, perkara-perkara berikut perlu diberi perhatian:

- a) Menyediakan rangkakerja Audit Syariah secara tahunan.
- b) Menjalankan kajian bebas dan objektif terhadap operasi dan prosedur bahagian atau unit dengan analisis, penilaian, cadangan dan komen-komen yang bersangkutan-paut dengan aktiviti yang dikaji.
- c) Memastikan setiap kontrak, prosedur, produk dan operasi selari dengan prinsip syariah yang diputuskan oleh Majlis Pengawasan Syariah.
- d) Menyatakan sebarang pelanggaran kepada prinsip syariah dan cadangan penambahbaikan.
- e) Memantau setiap operasi bagi memastikan ia menepati syariah tanpa mendatangkan sebarang gangguan atau penangguhan kepada operasi tersebut.
- f) Menyediakan laporan audit syariah kepada Majlis Pengawasan Syariah secara berkala. Laporan ini mestilah mengandungi perkara-perkara berikut:
  - Ulasan (*Review*)
  - Kesan (*Impact*)
  - Cadangan penambahbaikan (*Recommendation*)
  - Pelan Tindakan Pengurusan (*Management Action Plan*)

Kesimpulan

Melihat kepada tuntutan semasa, Audit Syariah ini dilihat mampu untuk mempertingkatkan tadbir urus dalam sesebuah organisasi terutamanya berkaitan aspek syariah. Dengan adanya Audit Syariah di setiap institusi, potensi untuk memperbaiki urus tadbir organisasi supaya selaras dengan prinsip syariah semakin menjadi kenyataan dan dengan ini dapat mengukur tahap pencapaian serta dapat menjadi asas penambahbaikan kepada organisasi itu sendiri.

Apa yang ingin ditekankan, bukan setakat urus tadbir organisasi sahaja yang perlu menepati kehendak syariah, akan tetapi tenaga kerjanya juga perlu mempunyai sikap dan tingkah laku yang selaras dengan kehendak syarak.

Pengalaman audit syariah pihak luar negara seperti *Syarikah al-Rajhi al-Masrafiyyah lils Istismar* di Arab Saudi, *Kuwait Finance House* di Kuwait dan lain-lain lagi boleh dijadikan panduan. Perkongsian idea dan pengalaman adalah cara terbaik untuk mencapai matlamat audit syariah ini berkesan dan berjaya.

Keputusan Majlis Pengawasan Syariah yang tidak dipatuhi oleh institusi kewangan Islam merupakan sesuatu yang amat mendukacitakan. Bagi mengelak tanggapan ini maka sewajarnya amalan Audit Syariah ini menjadi rutin dan agenda utama demi mencapai matlamat Malaysia sebagai pusat kewangan Islam.

Usaha meningkatkan kefahaman dan kesedaran tentang kewangan Islam perlu dipertingkatkan. Berikut adalah saranan dan cadangan:

- a) Seminar, forum atau bicara ilmiah tentang produk kewangan Islam dari perspektif syariah.
- b) Membukukan resolusi dan keputusan Majlis Pengawasan Syariah.
- c) Menyediakan capaian melalui laman web institusi berkaitan fatwa, resolusi atau isu syariah.
- d) Menjadikan produk kewangan Islam sebagai sukatan subjek pelajaran yang wajib dipelajari oleh pelajar jurusan Syariah, Undang-Undang dan Ekonomi.
- e) Mewujudkan praktikal kurikulum tambahan iaitu praktikal dan latihan industri di institusi-institusi kewangan Islam.

Ini merupakan satu tanggungjawab sosial oleh institusi terbabit bertujuan meningkatkan kefahaman dan kesedaran orang ramai terhadap Muamalat Islam. Semoga kertas kerja ini memberi manfaat kepada semua dan diambil berat akan pelaksanaannya oleh pihak yang berwajib supaya agenda memperkasakan syariah disetiap organisasi dapat dilaksanakan.

Nota Hujung (Endnotes)

- 1 Mohd Zamerey bin Abdul Razak merupakan Penolong Naib Presiden, Syariah, Asian Finance Bank Bhd.
- 2 Nurmaezah binti Omar merupakan Eksekutif, Pematuhan Syariah, Takaful Ikhlas Sdn.Bhd.
- 3 Hamzah Abdul Karim Muhammad Hammad, al-Raqabah al-Syar'iyah fi al-masorif al-Islamiyyah,, Dar al-Nafais, Amman, 2006, hal: 43-51.
- 4 Kamus Dewan terbitan Dewan Bahasa dan Pustaka.
- 5 <http://www.cidb.gov.my/cidbweb/corporate/organisation/audit/faq-my.html>, Dirujuk pada 1/11/2007.
- 6 <http://www.alrajhibank.com.sa/AR/SideNav/Shariah+Group/Shariah+Control+Dept/Shariah+Control+Dept.htm>, Dirujuk pada 1/11/2007.
- 7 Artikel “Menilai semula perbankan Islam: 350 institusi kewangan di 75 negara gagal patuhi piawaian hukum syarak”, ruangan Agama, Berita Harian, 23 Oktober 2007, ms. 11.
- 8 2nd IFSB Summit: The Rise and Effectiveness of Corporate Governance in the Islamic Financial Services Industry.
- 9 http://www.kfh.com/Fatawa/Display_n.asp?f=reqaba00004.htm Dirujuk pada: 1/11/2007.
- 10 <http://www.cidb.gov.my/cidbweb/corporate/organisation/audit/faq-my.html>
- 11 Hamzah Abdul Karim Hammad, al-Raqabah al-Syar'iyah fi al-Masorif al-Islamiy yah, hal: 52-54.
- 12 Artikel Bernama : ” Lebih Banyak Juruaudit Syariah Diperlukan ” 10 Julai 2006.
- 13 Oversight: Melaksanakan apa yang patut dilaksanakan, mematuhi undang-undang dan peraturan yang ditetapkan dan mengesan atau mencegah berlakunya rasuah, penyelewengan dan salah guna kuasa.
- 14 Insight: Membantu pembuat keputusan dengan memberi penilaian bebas terhadap polisi, program, operasi dan impak aktiviti yang dijalankan.
- 15 Foresight: Mengenal pasti trend dan cabaran baru.
- 16 <http://www.alrajhibank.com.sa/AR/SideNav/Shariah+Group/intro.htm>,
<http://www.alrajhibank.com.sa/AR/SideNav/Shariah+Group/Shariah+Control+Dept/Shariah+Control+Dept.htm>, Dirujuk pada 1/11/2007,
al-Raqabah al-Syar'iyah fi al-Masorif al-Islamiyyah, hal: 137-138.
- 17 Majlis Pengawasan Syariah.
- 18 Sighah: Pemilihan dan penyusunan kata, lihat Kamus Dwi Bahasa Oxford edisi ketiga, Fajar Bakti Sdn Bhd, 2001.

- 19 Manual Pematuhan Syariah, Syarikat Takaful Malaysia Berhad telah diluluskan oleh Majlis Pengawasan Syariah pada mesyuarat ke 80, pada 8/2/2007.
- 20 Temubual bersama: Wan Jemizan Wan Deraman, Pemangku Ketua Jabatan Syariah, Syarikat Takaful Malaysia Berhad pada 2/11/2007.
- 21 Manual Syariah telah diluluskan oleh Majlis Pengawasan Syariah Takaful IKHLAS Sdn Bhd pada mesyuarat ke 17, pada 16/8/2006.
- 22 Temubual bersama: Mohd Nazri Chik, Timbalan Pengurus, Pematuhan Syariah, Bahagian Pengurusan Risiko, Bank Islam Malaysia Berhad, pada 2/11/2007.
- 23 <http://www.alrajhibank.com.sa/AR/SideNav/Shariah+Group/Shariah+Control+Dept/Shariah+Control+Dept.htm>, Dirujuk pada 1/11/2007, al-Raqabah al-Syar'iyah fi al-Masorif al-Islamiyyah, hal: 135-140.

